

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISKI DAGBLADET

Kolmapäeval, 19. sept. 1973

Nr. 72 (3869)

15. aastakäik

Sotsialistlik blokk on edasi võimul

Valimised riigipäevale kujunesid seekord erakordselt põnevaks sündmuseks, kuna hääle kokku arvestamisel selgus, et kodanlik ja sotsialistlik blokk olid täiesti tasavägised. Enne keskööd koguni nii, et kodanlikud erakonnad domineerisid, omades riigipäeval 176 mandaati sotsialistide 174 vastu. Ent siis puudusid veel kõik tihedamini asustatud piirkonnad, tööstuskommuunid jne. Esmaspäeva hommikuks aga selgus, et sotsialistlik blokk siiski läks kodanlikest mööda, saavutades omakorda 176 mandaati.

Seega jälvad sotsiaaldemokraadid edasi võimule, koos kommunistidega. Viimased said antud häälest, 5,3 protsenti ehk 0,5 protsenti rohkem kui valimistel 1970.

Sotsiaaldemokraadid said 43,8 protsenti häälest, mis tähendab tagasiminekut 1,6 protsendiga. Tuleb märkida, et ilma CH Hermanssoni

erakonnata poleks sotsiaaldemokraatidel mingit võimalust edasi valitseda.

Kaotaja oli folkpartiet, saades kõigest 9,4 protsenti antud häälest. 1970 sai erakond 16,2 protsenti.

Kristlikud demokraadid (KDS) said 1,7 protsenti ehk 0,1 vähem kui 1970. Ja vpk erakonnast lahkulöönud rohkem radikaalsed kommunistid

Järg lk. 7

KUNINGAS SURNUD

Kuningas Gustaf Adolf suri Helsingborgi haiglas laupäeval, 15. septembril kell 20.35. Neli nädalat varem, 18. augustil haigestus kuningas Sofiero lossis ja paigutati haiglasse. Tegemist oli verdjooksvate haavanditega maos. Arstidel ei jäänud muud üle kui sooritada ulatuslikum operatsioon, mis viidi läbi 21. augustil. Väljaarvatud paar esimest päeva pärast operatsiooni, oli kuninga seisund äärmiselt tõsine.

Teda raviti peaaegu kogu aeg respiraatoris ja neli nädala vältel esines mitu tõsist kriisi.

Tegemist oli uute verejooksudega, milliseid suure vaevaga suudeti peatada, lisaks ka kopsupõletikkudega, milliseid raviti antibiootikuga.

Pikaajaline haigus vähendas 90-aastase monarhi füüsilist jõudu ja viimast kopsupõletik-

ku põlnud arstid enam suutelised ravima.

Sellest hoolimata aga märgib ekspert, et vana monarhi füüsiline jõud oli märkimisväärne – võrdne 40-aastase mehe omaga...

Lõpustlõhestades märgiti vaid, et kuningale saab anda veel vaid rahustavaid süste, "muidu on ta sügavas unes, eemaldudes pikamisi ja rahulikult".

Laupäeva pärastlõunal konstateerisid arstid, et kuninga südametegevus hakkab nõrgenema. Surivoodile kutsuti kiire korras lähemad omaksed, kroonprintsiga eesotsas.

Lõpp tuli laupäeva õhtul kell 20.35.

Kohe pärast surmateate avaldamist katkestasid raadio ja TV oma korralised programmid.

Järg lk. 7

Kuningas Gustaf VI Adolf

Uus kuningas Carl XVI Gustaf

Samal silmapilgul kui kuningas Gustaf Adolf suri, sai Rootsi uueks kuningaks noor 27-aastane kroonprints Carl Gustaf. Tõenäoliselt hakkab ta kandma nime Carl XVI Gustaf, võimalik ka, et ainult Carl XVI. Ametlik troonile asumine toimub kolmapäeval Stockholmis lossis peetaval kontsiilil ja vastaval tseremoonial Rikssalenis. Kontsiilil annab uus kuningas oma kuninga-kinnituse, teeb teatavaks oma kuninga nime ja tiitli ning deviisi.

Kontsiil algab sellega, et peaminister loeb ette arstide poolt väljastatud surmatunnistuse Gustaf Adolphi kohta. See osa kontsiilist on avalik ja saadetakse edasi ka televisioonis. Hilisem osa toimub tavakohaselt vaid valitsusliikmete juuresolekul.

Seejärel leiab aset protsessioon Rikssalenis, kus toimub tseremoonia, mis teatud määral meenutab Riigipäeva

avast. Istudes troonil kinnitab kuningas, et ta vastavalt riigi põhiseadusele astub surma läbi lahkunud kuninga asemele.

Ka Rikssalenis teeb Carl Gustaf teatavaks oma nime, tiitli ja deviisi. Seejärel tervitab kuningat riigipäeva esimees.

Trooni ette lauale on paigutatud kuninglikud regaalid: kroon ja valitsuskepp. Tseremoo-

nialae järgneb leinajumalateenistus lossikirikus.

Uus kuningas on Gustaf VI Adolphi pojapoeg. Oieti oleks troonile pidanud asuma Carl Gustafi isa, prints Gustaf Adolf, kuid viimane hukkus traagiliselt lennuõnnetusel 1947.

Carl Gustafit on mõistagi juba sündinud peale kasvatatud eesseisvaks kuningas.

Järg lk. 7

Rootsi uus kuningas

EPL

Kolmapäeval, 19. sept. 1973

Vastukaja

N. Liit seadis Helsingis pinge vähendamise üheks hinnaks tingimuse, et lääs ida siseasjadesse ei sega, ei nõua piiride avamist, vaba reisi- mist, humaansuse rakenda- mist jne. Seistes nüüd Genfi jatkukonverentsi ees, kus Euroopa julgeolekuprobleemid leiavad lähemat sõelumist, kogeb Moskva äkki, et lää- nemaailma avalik arvamine siiski ei ole valmis aktsepteer- ima rõhumist, türranniat ja inimõiguste jälgealla tram- pimist raudeesiride taga, kuigi see mulje on kaua jäänud lääne huvide totaalset pöördumist Indo-Hiinasse ja mujale läänesfääris.

Just hetkel, mil Kreml on hakanud otsustavamat arveid õiendama vahepeal tekkinud pörandaaluse ja avaliku opo- sitsiooniga, on sellele akti- sioonile tekkinud ootamatut vastukaja läänest. Ja seda kõige kõrgemal niivol: pro- testeerijate hulgas on olnud Austria, Rootsi ja Taani va- litusused, Läänesaksamaa va- lituserakond, USA Teaduste Akadeemia jne. jne.

Taani peaminister Jörge- sen, konstateerides, et ida ja lääne pinge vähendamine on tema maa huvides, rõhutas, et selle pingelõdvendamise taustal ei saa siiski valkides pealt vaadata, kui rikutakse UNO põhikirja määrusi in- imõiguste respektseerimise kohta.

Teised, nende hulgas Rootsi välisminister, on tähelepanu juhtinud, et kampaania N. Liidu teistimõtlejate vastu ei soodusta kuidagiviisi ida ja lääne lähenemist üldise pinge vähendamiseks. USA teaduste akadeemia leiab, et see takis- tab kõiki normaalseid kultuuri- lisi ja teaduslikke suhteid. On selge, et asjade selline areng on N. Liidule tulnud ebasoodsal hetkel. Ja seda sammude vastukajana, mis Brezhnev & Ko loevad rez- himile elutähtsaks.

Tegelikult ongi kommunist- likele vähemusele õulism maha suruda kõik opositsioo- nile hääled, mis võiksid poolehoidu leida lalades mas- sides. Ainukeks efektiivselt vahendiks siin on rezhimi loomisest peale olnud terror. Sellest loobumine seab otse-

selt ohtu üheparteidiktatuuri. Ja kui nüüd vene intelligent- sis on tähelepanuvõlt lalal rindel ilmnenud avalik opositsioon terrorile vaatamata, siis tun- nevad valitsejad end kahtle- mata ohustatuna. Samal ajal on aga ka paljustumas rez- himi tõeline pale, mida pärast Stalini surma nii hoolega on retusheeritud ja naerulmo- maskidega varjatud välismaa suunas mulje jätmiseks, et meetodid on paranenud.

KGB ahvardused ja Jakiri ning Krassini lavastusprots- sess ei ole suutnud küllalt efektiivselt hirmu nahka aja- da kõige rahvusvahelisemalt tuntud opositsionäärilede — aatomifüüsik Sahharovile ja Nobeli laureaadile Solženit- sönile — kuigi viimased eriti kõige viimaste päevade aval- dustega on sattunud ülimasse ohutsooni. Nende vastu käib kogu N. Liidu ajakirjanduses äge ässitav kampaania sellest samast tüübigi, mis Stalini ajal alati ette valmistas vang- istamisi, lavastusprotsesse ja hukkamisi. Kõmismises on ai- nut, kui võrra lääne avalik arvamine praegusel lääne-ida poliitilisel momendil suudab Moskvat taltsutada. See on ka ainuke, mis teatud mõju as- jade käigule võiks anda.

"Kampaania vapustab mind väga, kuna see on üheks veelgileks väljenduseks jul- male vägivallale, mis valitseb meie maal sõdametunnistuse üle", ütles Sahharov välis- ajakirjanikele, keda ta julges oma koju kutsuda vaatamata kõikidele ahvardustele ja keeldudele. Ta lõkkas ümber kampaanias kasutatud pea- väite, nagu oleks ta vastu pinge vähenemisele ning ida ja lääne lähenemisele, leides, et vastupidiselt kampaania tema enda ja teiste teistimõt- lejate vastu koos Jakir-Kras- sini-protsessiga kahjustab seda lähenemist.

Kui vaadata reaktsioone läänes, siis on Sahharovil õig- sus. Demokraatlik maailm ei suuda mõista ega seedida, et vabadused ja inimõigused jälgade alla tallatakse. Kui Moskva võitleb kommunistide tagakiusamise vastu mujal maailmas ja ühatihti seejuu- res meenutab inimõigusi UNO-põhikirjas, siis tuleks tal endal neid õigusi rakendada ka omal maal ja mitte kõne- lema, et vägivall on "sisea- si".

Solzenitsõn tegi ettepaneku Sahharovile rahuauhinna andmiseks, et tema võitlust õiguse ja inimlikkuse eest tu- gevdata. Ettepanek on pal- ljude poolt kordamisi leidnud ja kahtlemata on see moti- veeritud, sest varemgi on Nobeli rahuauhinna välja an- tud just teenete eest inimlik- kuse ja õiguskuse eest võit- lemisel (Martin Luther King, Ossietzky, Luthuli).

Saatus on tahtnud, et Sah- harovi kandidatuur kerkib just ajal, mil läänesaksa kantser Willy Brandt on saan- nud rahuauhinna ida ja lääne lähendamispüüdluste eest, millest taustal praegune Sahharovi-Solženitsõni j.t. drama Moskvas on hargne- nud. Järele mõtlemissaks Nor- ra stortingeti auhindajatele.

KLA

VÄLISKOMMENTAAR

Piiratud vabadus

Samal ajal kui Põhjala teised riigid on nii võitelsi korralda- nud oma majandusliku koostöö Euroopa Ühisturuga, pole Soome veel suutnud sellega toime tulla. Vastavalt läbirääkimistele viisid küll juba mõõdunud aasta suvel nn. vabakaubanduse kokkuleppe sõlmimiseni Soome ja EEC va- hel, mis oli mitmeti isegi parem kui Rootsi sellesululise leping.

Aga lookordne soome valitsus ei sõndanud Euroopa Ühisturu- ga saavutatud kokkulepet par- lementidele kinnitamiseks ette panna. Mingi kõrvaline jõud oli ennast vahele seganud, mispär- rast valitsus pidas paremaks ametist lahkuda. Võis alnult ai- mata, et lugu oli kuidagiviisi seotud president Kekkoneni kü- laskäiguga N. Liitu mõõdunud aasta augustis.

Asi hakkas rohkem selguma sama aasta oktoobri lõpul, kui rootsi ajalehe Dagens Nyheteri kirjasatja Tor Högnäs avaldas pikema aruande president Keko- koneni läbirääkimistest Nõuko- gude juhtidega, mis olid aset leidnud augustis Moskva lähedal Zavidovo nimelises kohas.

Neil läbirääkimistel oli just käsitatud Soome kavatsedud si- demel EEC-ga, kusjuures Nõu- kogude juhid Brezhneviga eesot- sas näiliselt jätsid soomlastele küll vabad käed, tegelikult aga seisd soome kavatsedud lepli- gusloormise vastu.

Läbirääkimised Zavidovos olid ametlikult tembeldatud salajas- teks, mispärast nende toimine avalikkuse ette vallandas suure poliitilise kriisi Soomes. Presi- dent Kekkonen ahvardas loobuda jätkamast ametisolekut uue pe- riöödi tulekul.

Alustati põhjaliku juurdust isikute selgitamiseks, kes võisid olla süüdi saladuse reetmises. Kahtlasteks osutusid tööstumi- nister, väliskaubanduse minister ja presidendi kantselile ülem, kes pärast pikaajalist juurdlemist ka kohtulikule vastutusele võeti.

Aga ükski otsus polnud veel langenud, kui tänava augusti keskpaigas tuli Helsingist teade, nagu oleks Soome kokkuleppe küsimus EEC-ga uuesti päeva- korda võetud.

Teate avaldajaks oli soome vä- lisminister Karjalainen, ühtlasi peaministri kohustetäitja. Kuna peaminister Sorsa täitis siis pre- sident ülesandeid, presidendi enese olles külas käigul Islandis. Karjalainen ütles oma teada- des, et ettepanekut parlamentile Soome kokkuleppe heakskiitmi- seks EEC-ga olevat oodata sep- tembri-oktoobri kuuvahetusel.

Mis seda optimistlikku välja- vaadet õigustas, on raske näha. Võibolla lähtuti tõsiasiast, et kuna Soome oli vahepeal olude sunnil sõlminud kaubandusliku sidemede kommunistliku idabloki nn. vastastikuse majandusliku ablandmise organisatsiooniga Comecon, siis on vastutasuks tee lahti ka kokkuleppeks Euroopa Ühisturuga.

Pilt muutus uuesti, kui presi- dent Kekkonen septembri algul pidi ette võtma reisi Leningradi läbirääkimisteks Nõukogude va- litusjuhi Kossõgiga. Lähem- maid andmeid kõneluste kohta pole avaldatud ja ka lõppkom- münikee on niisama vähetule- nud omal ajal Zavidovos toimun- nud läbirääkimiste puhul.

Sellest aga pidi paratamatult järeldama, et N. Liidu holakus

Soome kokkuleppe suhtes EEC- ga pole tegelikult midagi muu- tunud, hoolimata isegi sellest, set Soome on vahepeal saanud lää- heda kontakti Comeconiga.

Nii ei tulnud ka uudisena, kui Helsingist pärast president Keko- koneni tagasitulekut Leningra- dist teatati, et Soome leping EEC-ga viibib ja ei tule aru- misele septembri-oktoobri kuu- vahetusel, nagu augusti kesk- paigas oli ennustatud.

Leningradi kommünikee tõi- gendamisel on nähtavasti õigus soome kommunistlike partei po- liitöörol, kui ta oma avalduses ütleb, et Soome ei võivat kiir- tusta vabakaubanduse kokkuleppe alalkirjutamisel EEC-ga. Ek- skäit pidavat Soome sooritama kogu ettenähtud koostöö N. Liidu- ga, resp. Comeconiga, ja see- pirast tulevat tal tarbekorral koostööd Euroopa Ühisturuga hoopis lähi ütidela.

Niiviisi on kujunemas olukord, kus Soomele suveräänse riigina on siiski jäänud piiratud vaba- dus, vähemalt väliselt. Hoolima- ta rahuliku koeksistentsi propa- geerimist seab Nõukogude juhtkond ometi Soomele tükeld tema elule iseeselva riigina, kuigi see isendad tähendab ka N. Liidu vahelesegamist Soome siseasjadesse majanduslikul alal.

A. K.

Kohalik elu

BORAS

Naisring

Borås Eesti Naisring alustab sügishooja tegevust 25. sept. kell 19.

Moderata Sam- lingspartiet ruumest, Skolgratan 21. Kõik endised ja uued liikmed on teretulnud.

ESKILSTUNA

Täienduskool

Eskilstuna Eesti Täienduskool kutsub kõiki ümbruskonna eesti noori osa võtma õppetööst, mis hõlmab eesti keelt, ajalugu, matemaadust ja laulu. Tänavu toimub tegevus teistes ruumides, seal aastal uues, S:t Eskili koolis, Smedjegatan 3-5, reedeti kl. 17.00, alates reedest 14. sept.

Võtame lahkelt vastu ka eel- koolilalisi lapsi, keda rakenda- takse mänguringi tegevusse. Teretulemast!

ESKILSTUNA

Mihklipäeva koosviibimine

Eskilstuna Eesti Pensionäride Ühingu korraldab laupäeval, 29. sept. algusega kl. 16 sügishooaja avamiseks Mihklipäeva koosvii- bimise KFUM majas, Krieb- sengatan 13.

Osavõtta soovijaid palutakse järele aegsasti, hiljemalt nelja- päeva õhtuks registreerida tel. 14 76 93 või 12 30 22. Teretule- mast!

GÖTEBORG

Narva SK 29 aastat

Külesoleval aastal saab 29-aa- taseks Narva Spordiklubi. Juu- bel tähistamiseks korraldab klubi Göteborgi eestlaskonnale esimese sügispeo, juubelpöe. See toimub Garnistadens Medbor- garhusis laupäeval, 29. sep- tembril kl. 19. Päevakohase kõne peab Mart Mägi, Narva Spordi- klubi esimene esimees.

Peol on veel kaetud rikkalik- einelaud, korraldatud loteriid ja esineb muidugi tants, kusjuures tantsumusiika esine hoolitseb üks Lääne-Rootsis tuntud orkester. Sissepääs peole on 10.-.

Väremate kogemuste kohaselt palub juhatus laudu aegsasti re- serveerida tel. 031/83 75 59 (Mo- relaid) või 031/82 58 48 (Loots- man).

Kõik on juubelpöele teretu- nud!

Peapiiskoplik nõukogu astub kokku 20. sept.

Kolmandat korda astub paguluses kokku EELK peapiiskoplik nõukogu. Seekordsed koosolekud alga- vad 20. septembril Stockholmis kohaliku koguduse kantselise ruumides. Kokkukutsujaks on peapiiskop Konrad Veem ja nõupidamiste eesmärgiks on selgi- tada kiriku tulevikuprobleeme, et vajalikke samme astuda juba nüüd.

EELK põhimääruse kohaselt kuuluvad nõukokku kõik kon- sistooriumi liikmed ja praostid, peale selle võib peapiiskop kut- suda osa võtma ka teisi kiriku ametiisikuid ja asjatundjaid. Osavõtjad tuleb ka teistest maadest.

Esimene peapiiskopliku nõu- kogu koosoleku paguluses kut- sus kokku peapiiskop Johan Köpp aastal 1963 ja teise pea- piiskop Johannes O. Lauri aastal 1966. Kui esimene nõupida- mise tulpunktis asus enese- leidmine usuteaduslikul alusel, kuna EELK-st oli saanud üle- maailme kirik, siis toodi teisel nõupidamisel kandva momen- dine esile seda, mis lalialpilla- tud kogudusi ühendab.

Nõukogu koosolekud lõpevad piduliku jumalateenistusega Stockholmil Jakobi kirikus pühapäeval, 23. septembril, kus peapiiskop peab kõne ja jutlus- tab prof. dr. teol. Arthur Vööbus Chicagoost.

Jumalateenistust kaunistab naisõpetlikvartett ja armulaud ja koguduse avatud.

Pärast nõupidamise lõppu peab konsistooriumi täiskogu oma koosoleku, kus muude kü- simuste käsitlemisele lisandub ka peapiiskopliku nõukogu

USA-st saabub prof. Arthur Vööbus, kes jutlustab Jakobi kirikus

arutluste küpsed tulemused, et neile anda vajalik käik.

Teisipäeval, 25. ja kesknädä- lal 26. septembril peab Lau- luraamat redigeerimise komi- sioon oma koosoleku praost Aleksander Hinnu juhatusel. Pärast Pliibi uue tõlke ilmumist on vaja redigeerida Uus Lau- luraamat tänapäeva nõuetele vastavaks.

EESTI PÄEVALEHT

Eestiska Dagbladet

Peatoimetaja Juhana Kokka
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

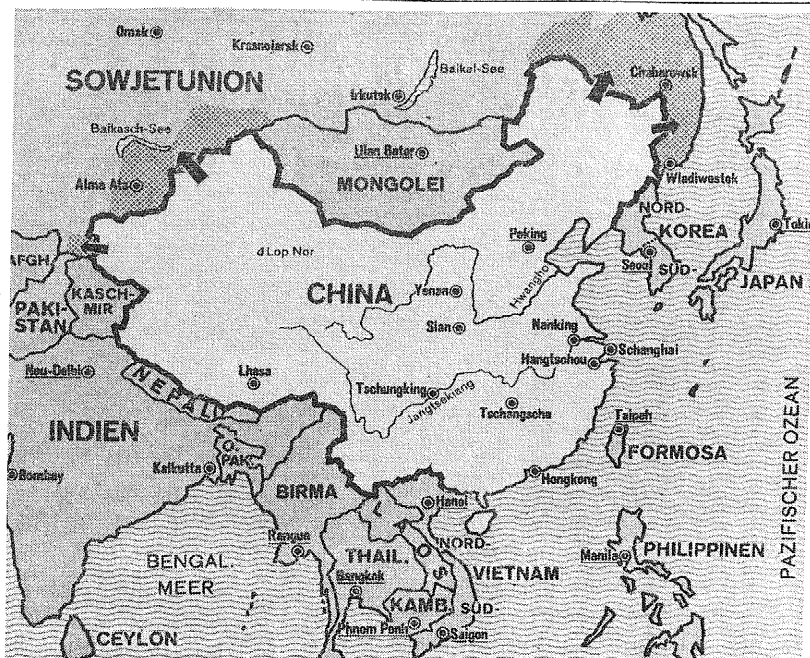
Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiadress: Box 667
101 29 Stockholm I
Telefon T 24 46

Toimetaja Eskilstuna Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
331 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispstgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:

Aasta kr. 159:-
Termin (4 kuud) kr. 57:-
Kuu kr. 16:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kuriers
Tryckeri AB Eskilstuna 1973

Kaart aladest, mida Peking N. Liidult tagasi tahaks. Need alad on märgitud kaardil punkteeritult ja viitenooltega — Sinkiangi lääneosa kuni Baikali järveni ning põhjas Mandžuuria.

Kas valmistub N. Liit löögiks Hiina vastu?

LONDON (ME) — Rahvusvaheline strateegiline instituut Londonis avaldas suurt tähelepanu äratanud analüüsi N. Liidu ja Hiina vahelkorrale kohta, milles väidetakse, et vahekorrad kahe kommunistliku hiiglasel vahel on äärmiselt teravad. Leitakse, et Moskva valmistab juba kaua aega ette äkkrünnakut Hiina aatomirelvade tagavarade ja sõjatööstuse vastu. N. Liidu juhtide eesmärgiks on äkilise ootamatu löögiga hävitada Hiina aatomirelvad, sõjatööstus ja sõjaväed ning sundida Hiinlasi alistuma ja laskma neil seada Pekingis ametisse N. Liidus väljakoolitatud moskvameelne valitsus. Selleks on Moskva arvates viimane aeg, sest Pekingi aatomirelvastus ja sõjaline võimsus kasvab.

Hiinlased nõuavad tagasi 100 aastat eest Vene tsaaridele kaotatud Hiina suuri maa-alasid. Eriti aga Jaapani mereäärseid piirkondi. Hiinal ei ole Mandžuriast, kus asuvad Hiina suured tööstuspiirkonnad, otsest väljapääsu Jaapani merde ja Vahemere ookeani.

Venemaa anastas Jaapani mereäärseid rannikualasid Habarovskist kuni Vladivostikini, mis asub Korea põhja piiril. Praegu käib Hiina transport läbi Põhja-Korea territooriumi. Kõik läbirääkimised, et neid ja muid N. Liidule kaotatud alasid tagasi saada, on Hiinal ebaõnnestunud.

Õnnestumine oleks suureks löögiks Venemaa võimsusele. 850-miljoniline Hiina rahvas elab kokkusuutult. Piik kaardile näitab, et Hiina põhjapiiri kohal laub tohtu Siberi asustatama tühima oma tohtute loodusvaradega. Siberis elab vaid ka 20 miljonit elanikku ja enamik neist on sunnitud, asumisele saadetud või nende järglased, kes väenulikud Moskva kommunistidele.

Siber on loomulik Hiina ekspansiooni-ala ja on vaid aja küsimus, millal hiinlased selle vallutavad.

See teadmine muudab Moskva kommunistid ikka närviliseks, sest nende vastas seisab tohtu suur Hiina rahvas, kelle aatomirelvastus ja sõjaline võimsus kasvab iga kuuga. Venelased arvavad, et kui nad ründavad Hiinat praegu või

eelseisvatel kuudel, siis õnnestub neil hävitada nimetatud väärne osa Hiina aatomirelvastusest ja sõjatööstusest. Selle tulemusena sunnivad nad hiinlasi panema võimule Moskva-sõbraliku valitsuse Pekingis. Hiinlased just algasid 5600 km raadiusega aatomirelvade valmistamist. Kui neid mürske on hiinlastel juba suuremal hulgal, siis on juba hilja hiinlaste vastu rünnakut alata. Hiinlased võivad nende mürskudega tabada kõiki Vene Euroopa osas asuvaid linnu.

Need on põhjused, mis venelasi juba aastaid häirivad. Venelased räägivad n.n. kollasesi hädahüüdist — Hiina ohust — ja see õht muutub ikka ahvardavamaks.

Venelased viitavad Vene ajaloole ja märgivad, et ei Kaarel XII, ei Napoleon, ega ka Hitler suutnud Venemaa võita läänest. Kuid nad ütlevad, et ajaloo jooksul on Venemaa koguni kaks korda okupeeritud idast. Tatarlaste okupatsioon Venemaal kestis koguni ligi sada aastat. Vene-Hiina piir on ligi 7200 km pikk ja seda on võimatu Hiina masside vastu kaitsta. Kõik venelaste kaitset Siberit tihedamalt asustada on seni ebaõnnestunud.

Moskva on seepärast kõige suurema hoolega kindlustanud Vene ja Hiina piiri. Hiina piirile on viidud koguni 50 Vene diviisi 164 diviisist, seega peagu üks kolmandik suurest Vene

armeest. Läänepiiri kaitse jääb selle tõttu nõrgemaks. N. Liit ei soovi raskusi kahel frondil ja seepärast taotleb ta Euroopa julgeoleku konverentsi kokkuleppeid Euroopas. Hiinlased püüavad Euroopa riikide juhte vända selles, et Nato jõudusid ei tohi vähendada, vaid Nato tuleb hoida loogivalt.

Hiinlased meelitavad Iraani ja toetavad Iraani domineerimist Persia lahe piirkonnas. Nad taovad kiitu isegi Süürias N. Liidu ja Süüria valitsuse vahel ja teevad igal pool Moskva-Moskva-vastast kihutustööd.

Henry Kissinger hoiatas Euroopa riike Vene ja Hiina sõja võimaluse eest. Ta märkis, et Brežnev ise on ütelnud, et Hiina küsimus muutub Venemaa talumatuks. Hiinlased ässitavad oma raadiosaadetega rahutuid Siberi alade väikerahvaid Moskva ja kommunistide vastu. Venelased kardavad, et mida rohkem aeg läheb edasi seda tihedamaks muutub Hiina ja Jaapani ja Hiina ja USA vahekorrad.

Seepärast püüavad venelased neid vahetada igal moel rikkuda. Moskva ei taha seda ja loodab hiinlasi suured pölvilvi vaid karistussõjaga. Selleks on seadud üles rohkem kui 1000 aatomimürsku Hiina piirile. 5000dest võitluslennukist on üle tuhande viidud Hiina piirile alati. Venelased on võimalised tabama kõiki Hiina linnu ja keksusi.

Praeguselt Hiiumaalt

Eestis ilmus brošüür "Hiiumaa", mille autoriteks on V. Mäeumbad ja H.E. Rebassoo. Sellest selgub, et saar on nüüd varustatud paljude mälestusmärkidega, eeskätt kommunistide omadega, millest suurim on Hiiumaa vallutajate mälestussammas — graniti koloss, mis endast kujutab granitilasele toetuvat vene sõduri pead — kogukaaluga 76 tonni. See hõlgebust asub Heltermaa-Kaana-Kõrgessaare maantee-ristil.

Brošüürist selgub edasi, et reisiklikkus ja kaupade vedu Hiiumaale toimub Heltermaa sadama kaudu. 1971 hakati sadamat rekonstrueerima. Sadama lähedal asub Heltermaa Mere-hüdrometeoroogia jaam, mille ülesandeks Väinamere hüdroloogilise rezhimi uurimine. Esimene suurem uurimus — "Hoovused Väinameres" — valmis 1963.

Pühalepa kirikus on "kunstilisele arvel Eestis alumaadne hilisrenessanss-stiilis kiviaktsel (Haapsalu kiviaktsel Joachim Winter, 1836), ja kahe reljeefiüriku kaupaalast 17. sajandist.

Kaana kiriku varemetel on alla üle toodud sanktuaariumi ehiskivi 16. sajandi algusest". Endises Suuremõisa hilisbarokk-stiilis lossis asub Suuremõisa 8-klasiline kool ja raamatukogu. Lossi ümbritsevast vanast inglise stiilis pargist on nüüd "suurem on väestatud", mis oleval parki hoidava Putkaste sovhoosi süü.

REIGIKIRIK

Saal alluvad kunstilisele staalile kaitsele kaks puumaa-lingut "Püha õhtusöömaag" (17. sajandist) ja puunkerdustega detailid 16.—18. sajandist. Endine Kõrgessaare vallamaja on Lauka külanõukogu hooneks.

Lauka külas — vanas koolihoones — asub Lauka 8-klasilise kooli muuseum, mis alus koolimuseum. Hiiumaal. Kõrgessaare asula on Hiiumaa suurim tööstuskeskus. Seal asuvad Hiiumaa Kalakombinaat ning Tallinna Lina- ja Konservikombinaadi Kõrgessaare osakond.

Hiinlased valmistavad Vene rünnaku vastu juba aastaid. Selleks on Hiinas ehitatud välja aatomivärjendid ja tunnelid suurte linnade alla, mis on 25 meetrit maa all. Hiina sõjatööstus töötab kolme vahetusel tööd kui päevad. Valmistatakse aatomimürske, lennukeid ja suurtükke.

Varem oli sõjavägi rakendatud tsiviiltöödele, nüüd on need kõik lõpetatud ja sõjavägi teeb vaid ettevalmistusi Vene rünnaku tagasitõrjumiseks. Kui varem oli propaganda teravik suunatud Ameerika vastu, siis on nüüd see suunatud ainult Moskva vastu.

USA on praegu kahtleval seisukohal Hiina ja Vene konfliktis ja püüab seda vältida. Nixon on isegi oma Hiina-reisil hiinlasi loiatanud. Põhjus on mitu. Kui Vene rünnak peaks õnnestuma, siis võib tekkida monoliitne Hiina-Vene kommunistid, mida on raske peatada.

Londonis arvatakse, et eelolevad 12-18 kuud on kriitilised Vene-Hiina konfliktis. Tähtsaid otsuseid oodatakse 10-dal Hiina kommunistide kongressil, mis toimub varsti. Kuid Vene ja Hiina konfliktist on räägitud aastaid. (ME/AJK)

Kõrgessaare vana mõisahooned on lammutamisel. Endises viinavabriku (valmis 1880. aastal) kauplus ja söökla. Asulas on ka kolhoosi "Hiilu Kalur" kalakombi-kuostupunkt ja kalasadam. Endise kunstilidivabriku "La Vis-cosa" varemesse ehitati 1963 Hiiumaa kalakombinaadi külmhoone ja konservivabrik.

Aastal 1963 sai Kõpu tuletorn uue pöörleva valgustussüsteemi, mille tule nähtavus on umbes 35 mere miili. Kalana sadam, mis hävis sõja ajal, taastati aastal 1969—1960. Seda sadamat kasutavad kolhooside kalatralid. Ka asub seal Hiiumaa Kalakombinaadi kalavastutvõtu- ja töötlemispunkt. Hüti klaaskiirga asupaigas toostati prof. M. Roosma juhtimisel aastal 1968—1961 valjakaevamised.

EMMASTE

Saäl on "kolhoosi meenelöö-koda endises Agapae koorejaamas. Nägusad kaalakeed, kõrvarõngad, vööd j.m. on sealseste meistrite toodangust müügil saare kaubamajas ja ka mujal." Leisu endises koolimajas asub Emmaste kolhoosi kontor ja Emmaste endise vallamajas kolhoosi töökoda.

Emmaste kirikus säilib ikka veel T. Grenzsteini maal "Ülestõusmine", kuna Emmaste endises pastoraadis asub Viiterna maahaijala. Emmaste võitõustus on saarel ainukeseks pilma ümbertõlmise kohaks.

Endises mõisahoones asub Emmaste 8-klasiline kool. Majale ehitati 1960 telne korrus.

SÕRU SADAM

Saäl paikneb Hiiumaa Kalakombinaadi kalasoolamistehhe. Sadamat süvendati 1971. Tohtvri asub Tohtvri Invaliididekodu, kus on 80 voodikohta. Endises Selja mõisas asub Selja maahaijala. Kaana endises vallamajas paikneb küla täiekvimitee, raamatukogu ja kino. Kaana kirik on varemajal endises Kaana pastoraadis asuvad "Eesti Põllumajandustehnika" Hiiumaa osakonna töökodad.

KÄINA

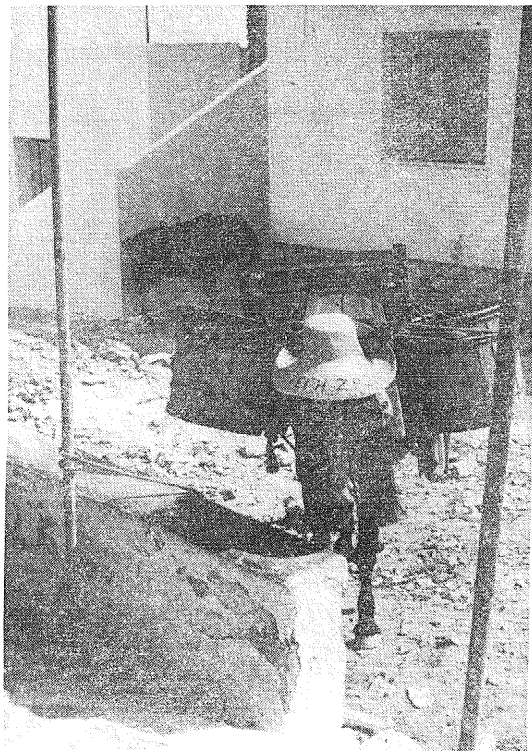
Kaana lähedal asuvat Rudolf Toblase sünnimaja tähistab mälestustahvel. Kaana laht esineb ornitoloogilise kaitsealana. Endises Kassari koolimajas asub Hiiumaa Koduloomuseum (avati 1967. aastal). Saare kirjelduks märgitakse, et "Aino Käida memoriaalmajast edelas asub kirjanike S. Rannamaa ja H. Suislepa ning kunstnike Viileppade ja A. Hoidre suvila, kirdes Olev Eskola, kagus aga noore kunstniku Jaak Adamsoni suvemaja."

Kärdlas, endise kalevivabriku (töötas aastail 1831—1941) maalal asuvad diislektrijaam, autotranspordibaasi autopark ja bensiinjajaam.

ABN koos Londonis

LONDON (EPL) — 25-27. augustini toimus Londonis ABN (Anti Bolshevik Nations) konverents osavõtjatega paljudest Euroopa riikidest. Konverentsist osavõtjad demonstreerisid m.h. ka Trafalgar Square'is.

Eestlastest võtsid konverentsist osa kirjanik Arvo Mägi ja toimetaja Adelade Lemberg Stöckholmist ning Inglismaa-estlased R. Nolk ja N. Kuleit. Nad võtsid osa ka järgnenud WACI. (antikommunistlik maailmalit) konverentsist, mis toimus samuti Londonis.

Parose eesl (Foto Sarni Baldi).

N. Liit ja Hiina ei ihka enam uusi "saake"?

WASHINGTON (VES) — Henry Kissingeri nimetamisega välisministriks on nüüd lõppenud J.F. Kennedy poolt alustatud ajajärg, kus Ühendriikidel oli "kaks välisministeeriumi", ütleb tuntud poliitiline vaatlaja Washingtonis Jerry Greene. President Kennedy teatavasti kutsus endale välispoliitiliseks nõuandjaks McGeorge Bundy, kes varsti jätkas varju välisministri Dean Ruski ja hakkas tegelikuks Ühendriikide välispoliitika kujundama. Sama süsteemi jätkas president Jomson, kes võttis endale välispoliitiliseks nõuandjaks ka tegelikuks välispoliitika kujundajaks Walt Rostowi, ning tema järelpele president R. Nixon, kelle välispoliitika sihtjoonte andjaks erinõunikuna sai H. Kissinger. Mitmedki vaatlajad Washingtonis ütlevad, et n. n. kahe välisministri 12-aastast ajajärku ei saa pidada kõige õnnelikumaks.

Selleaolane dualism nõrgendas tunduvalt tegelikku välisministri tema tegevuses. Nii Dean Ruski, kui ka nüüd lahkunud William P. Rogersil olid tekinud raskused ka administratiivsel alal, kuna välisministeeriumi 12.000-pealine ametkond hakkas nendest n.ö. mõnda vaatama tegelike juhtide poole. Nüüd, kus Kissinger saab välisministriks ja jääb ühtlasi presidendi erinõunikuks välispoliitiliste ning julgeoleku küsimuste alal, võib temast saada — Washingtoni vaatlajate arvates — sama tuve välisministri, nagu seda olid omal ajal Dean Acheson ja John Foster Dulles.

Kissingeri nimetamisega ühenduses kerib aga üles rida küsimusi, mille kohta Senati välisküsimuste komitee kindlasti tahab saada lähemat selgust. Näiteks on Kissingeri arvamusel, et N. Vene ja Puna-Hiina ei ole enam revolutsioonilised, vaid legitiimsed ehk seadusepärased

jõud. Moned vaatlajad küsivad sellega seoses, kas Kissingeri arvates mõlemad punased suurriigid on loobunud oma maailmarevolutsiooni kavadeid või kas nad on pühendanud oma revolutsioonilist ideoloogiat.

Kissingeri tuntakse meheana, kes omaks võetud teooriatest kunagi ei loobu. Oma teoses "A World Restored" ta vaatlleb Napoleoni kui revolutsioonilist jõudu. Austria Metternichi, keda Kissinger hindab kõrgelt, ei nõustunud mingit lepingut sõlmima Napoleoniga, deldes, et Napoleon kui revolutsionäär ei pea tialgi ühtegi lepingut ega rahuldud ühegi saagiga, vaid tahab üha enam.

Kissingeri arvates olevat nüüd N. Vene ja Puna-Hiinal revolutsioonilised selles mõttes kadunud, et nad ei ihkavat enam uusi saake. Võimalikk, et selle teooria alusel algas ka Nixonil hoogsam suhtlemine Moskva ja Pekingiga. Mõned vaatlajad märgivad, et Kongressis võib tulla selles osas pidevamaid arutlusi ja sõnavõtte, kuna üks osa rahvaesindajaid ei ole rahul N. Vene kaubalepinguga ega ka Euroopa sõjajõudude suhte määramisega.

Kissingeri positsiooni Moskva suhtlemises tegi mitmeti raskemaks N. Vene teadiase Sahnarovi äsjane intervjuu. Kuid samuti on tekkinud rahulolematust, et Kissinger on taandunud senisest positsioonist sõjajõudude kontingentide suhtes Euroopas. Varem USA nõudis, et N. Vene peab hoidma Ida-Euroopas vähem väge, kui USA-l on Lääne-Euroopas, kuna europa platsum on N. Venele mitu korda lähemal. Nüüd olevat seisukohade astunud, et tänapäeva moodaste liiklusvahendite juures kaugus polevat enam tähtis.

VOX

Rich. Koolmeister:

Parose marmor ja eesl

Lugesin et Paros on väike ja ajalooliselt tähtsusetu Kreeka saar Egeuse meres. Saar kuulub nn Küklaadide hulka, mis on üle kaheksa saarest koosnev saarestik. Küklaadide nime on nad saanud sellest, et need asuvad Delose saare ümber (kyklos), mis nime andmisel oli püha saar, nüüd aga on malaaria pesa.

Kuulsad on seal saared nagu Naxos, Tenos ja Melos, kus nüüd kasvatatakse vaid viinamarja, õlpuud, peetakse lambaid ja kitsi ning vahelduseks püütakse ka kalu.

Tuleb see nüüd nendest teadmistest või millestki muust, seda ma ei tea, kuid mulle on jutustatud, et vähesed turistid Rootsis, küll aga mujalt, leiavad teed Parose saarele, mis on annud vääruslikku marmorit ja mehi, kes on osanud selle kiviga kaunistada templeid, ratuda jumalatele ja inimestele kujusid ning jätta inimkonnale mälestuseks marmorist koolitahvil väärtuslike andmetega.

Juba kreeka ajaloolane Herodotos (484–425 e. Kr.) teab jutustada Parose kivist, mida kasutati Delfi templi asikule ehitamiseks. Ehitajateks oli kuulus Alkmeonidide pere, põgenikud Ateenast, kes oma suure rikkuse tõttu kasutasid Parose kive kuigi nad oleksid võinud Delfi templiühinguga seotud lepingu alusel ehitada odavama Poruse kiviga.

Viimane oli hallikas karbuplakivi milles esines rikkalikult karploomade kivistisi. Parose kivi seevastu oli peeneteraline, valge ja läbipaistev marmor, väärtuslik ja hinnatud templeide kaunistamiseks ja jumalate kujudel raamistamiseks.

Kui siis Alkmeonidide pere kulutas suuri summasid Parose kivi peale siis toimus see nii poliitilistel kui ka usulistel kaalutlustel, et meelitada presreid, oraaklit ja jumalat. Aga jumalaks oli Apollon, kes oli sündinud koos oma kaksikõe Artemisega Delose saarel, kuid nüüd valitses Delfis kui pähkese, kunstide ja ennustuste jumal.

Kuna Parose saarel oli rikkalikult marmorit, siis on saar annud ka kuulsaid marmorimeistreid või kujureid. Kuulsaimad neist on vahet kujur ja arhitekt Skopas (elas 4. saj. e. Kr.), kelle isa Aristandros samuti oli Parose saare kujur.

Skopase looming antikkaja kooplates on säilinud paljudes Euroopa ja Ameerika muuseumides, nagu näiteks Berliinis, Dresdenis, Münchenis, Roomas ja Cambridges (USA), et nimetada mõnda neist. Muidugi on neid ka Ateenas ja Parose muuseumis.

Kipsvalandeid Skopase töödest on mulde ka Tartus "Klassikalise Muuseumi" muuseumis" (asutatud 1903), mille ühes kirjelduks Teldakse: "Kujur Skopas on teerajajaks uuele, ünaamilisele stiilile, mis kujutab kehaklasi ja vaimseid kirgi."

Originalis on säilinud tema töödest fragment Kalydonia jahipidamisest ja Meleagrose pea Tegea templi villut. Skopas ol nimelt umbes a. 360 ahtanud Arkadia Tegeas (Peloponnesosel) Ateena templi ning seda kaunistanud relieefidega, mis andsid üle Kalydonia jahipidamise müdi.

Aine valik on iseloomulik Skopase loomingule omapärasele. Hiljem on see eriti armastatud aine kunstis. Esineb ke näiteks Siitsillias "Villa romana" pörand mosialigis.

Kalydonia jahist jutustab Juba Homeros (Ilias IX, 529–596). Nimelt juhtus nii, et Kalydonia valitseja Zolienus ohverdas oma viinamäendele kõikidele jumalatele, kuid unustas seejuures Zusi tütre Artemise, kes kätemaksa saatis metsast väikekivise kude, kes rüüstas hirmsasti Oloneuse lõkkavatseda.

Oloneuse, Oloneuse poeg, koos jahiliskonna ja koertega tegi

hirmutuse kahjutuks. Kuid saagi jagamisel tekkis Artemise õhutusel uus tüli ja taplus mille tulemuseks oli koguni, et Meleagrose ema soovis oma pojale surma. Viimasest sündmusest jutustavad teised müdid veelgi rohkem.

Huvitav oleks siinkohal Homerost võrrelda Pübilga (näit (näiteks Ps. 80:9–14 jne.), kuid aine ulatuse tõttu pole see siinkohal läbiviidav. Jäägu ka kõrvale väide, et Saalomoni templi ehitamiseks on käsutatud Parose marmorit.

Mainimatuks aga ei saa mõnda minna Halikarnassose (Nüüdne Bodrum Türgis) mausoleumist kuna selle ehitajate nimekirjast leiame jälle Skopase nime. Mausoleum püstitati kuningas Mausolos II. (377–353 e. Kr.) ja tema abikaasa Artemisla haudehitisena ja oli antikkaja üks seitsmest maailmamest.

Friis, mis kujutab võitlust amatsoonidega, mütolooas esineva sõjaka, ainult naistest koosneva rahvaga, asub koos teiste kujud fragmentidega Londonis Briti Muuseumist. Arvatavaks, et see friis on Skopase töö.

Lukianus (120 p. Kr.), sofist ja kõnekunstsi õpetaja, kellel oli suuri teadmisi ka kujuralumise alalt, on viibinud Halikarnassoses ning imetlenud mausoleumi ilusaad kive ja võimsaid skulptuure. Oma satiirilises dialoogis "Kõnelused surmune riigis", leiab ta, et Diogenes, kelle haud on teadmata, on inimkonnale jätnud võimsama mälestusmärgi.

Kui nüüd on juttu mälestusmärgidest, siis olgu nimetatud, et Parose marmorit kasutati ka Napoleoni sarkofaagi valmistamiseks. Tsaar Nikolai I. leidis siiski, et see marmor oli liiga ning kinkis omakorda soome marmorit, mis on annud kogu sellele haudehitisale hoopis mõjuvama värvuse.

Omapärasemaid mälestusmärke Parose saarelt on nn "marmor Parium" mis a. 1827 asub Oxfordis. See on marmorist koolitahvel millesse on kirjutatud Kreeka ajalugu varasemast ajast kuni a. 264 e. Kr. Kuigi see on koolitahvel on sellel kronoloogil hindamatut väärtust. Tuleb imestada Parose kooli kõrget taset.

Viiks väga pikale kui ma jutustaksin kõigist neist kellestest meil on teada, et nad kasutasid

Parose marmorit nagu näiteks kujur Praxiteles (400–330 e. Kr.) kelle alnus säilinud originaaltes Hernes noore Dionysosiga käsivarrel on sellest marmorist.

Aga niipalju õgu veel juure lisatud, et kivid annavad kilde ja need tingivad sageli ka kiviratu-kate kehasse, kätse ja silmadesse — nagu teab Halikarnassosest pärit olev Herodotos jutustada.

Aga on olemas veelgi vabalasmaid kilde, mida kasutas Parose saarelt pärit olev Archilochos (680–640 e. Kr.), kes armastas mõõka ja kannelt. Ta oli palgasõdur ja langes Naxose lahingus. Pärast surma kuulutati ta Parose saarel herooseks ja rajati koguni tema kultus.

Ta oli väga populaarne lüürik, kes iseloomustas sõdurite elu iroonilises elegias. Teda peetakse ka kreeka jambilise luule vormi loojaks. Ka muusikaajaloos on tal oma koht. Oma vastaste vastu võideldes kasutas ta vaheldamisi mõõka ja keelt.

Jutustatakse, et ta saatnud Parosel ühe terve perekonna oma pikelauluga vabasurma. Nimelt lubanud Lykambes oma tütre Neobule temale naiseks. Millegipärast muutis ta hiljem oma meelt ja oli selle abielu vastu. Kätemaksuks laulis Archilohos oma meelt ja oli selle abielu vastu. Kätemaksuks laulis Archilochos oma kurikuulsat pikelaalu mis lõppes selle perekonna hukkamisega.

Ilmselt läks laullik liiga kaugele oma pilkega. Tänapäeva turistile tundub, et Parosel enam ei pilgata inimest küll aga eeslil. Nimelt on seal eeslile pähe pandud imelik kaabu, mis teeb väest koormakandjat veelgi armetumaks kui ta tegelikult on.

Lugedes aga kirja kaabult, rahuneb meel ja võid mõista selle seltsi mõtet, kes nõndavälis on kaitsa eeslil liigse pähkese kuumuse eest. Ja eesl sadulakorvide vahel näib oma peakat-tega rahul olevat.

Borasi Pärnu lipkonna gaidid ja skaudid tegid 1-2 septembril väljasõidu Koprametsa, kus õõbitti tulevarjude ja valmistati toitu lahtisel tulel. Suvel ehitasid Jaan Laas ja Andres Laas alalise tulevarju Koprametsa. Pärnu lipkonna esimene välisüritus sel sügisel oli tuleprooviks ehitusmeistrite tulevarjule. Kopra ja Saarna saljad jäid konstruktsiooniga ülimalt rahule. Otsustati lõkkekohe vastasküljele peatselt ehitada teine samasugune tulevarjend. Püüdi Leena Kotkas, Helle Pällu ja Leida Helberg. (Foto Sigrid Põdrus).

Skulptuurinäituse avamisell Stockholmisti Eesti Majas. Paremal kunstnik Otto Palju näitust tutvustamas (EPL-foto Lepper).

Jõesaare skulptuurid

Laup., 8. septembril avati E. Majas skulptor Ernst Jõesaare töde ülevaatenäitus. E. Kultuuri Koonidise esimees L. Laid tervitas kokkutulnud ja andis avakõne sõna kunstnik O. Pajule. Süvenenud ülevaates jagas O. Paju rikkaliku näitusematerjali ca 40-st loominguaastast eri perioodidesse ja valgustas neid ajajärkude kaupa.

Kuigi suurem osa kunstniku loomingujast langeb väljapoole iseseisvusaega, oli Jõesaar juba kodumaal tuntud ja hinnatud noor kunstnik ja ta loominguaastasse 1932-1944 langeb terve rida monumentaalseid töid monumentide ja reljefide näol. Põgenikeaeg Rootsis algab portrekunstiga, mis suurtes joontes kestab oma poolteist aastakümnet.

Selle aja jooksul on kunstnik arvukalt jõudnud jäädvustada peamiselt meile kultuurile tegeleja. See on haruldane galerii, mil peale kunstiajaloolise on veel arvestamatult suur kultuuriajalooline väärtus. Samas ühenduses mainiks ka välja pandud kolme käesoleva aastal loodud pead, kelles ära tunneme härrad Kaljot, Mägi ja Pettai.

Stiliseeritud kopsakas Ingel (1968) juhatab sisse ümar-skulptuuri perioodi, millest näitusel on piskiskultuurina esitatud terve rida ilmekaid töid. Varem nähtud tühjad känd (1980) on üks elamuslikemaid, Kolmurmur (1963) elegantsemad. Millised kaunid saledad vormid üsna harilikus istumisasendis ja ometi nii harmooniline ja lihtsalt klassikaliselt ilus skulptuur.

Skulptor ja mudel (1963) on ilus väike grupp, kus asjaosalised on

kaugel kunstniku ja modelli traditsioonilise paigutusest. Samasse perioodi kuulub ka melanhoolne Kõndija (1962), ratsanik Hirm (1967) ja mõned tundi-kult modelleeritud Renate Jõesaare portreed.

Erilise sisseelamisega sümboliseerib lahkumise (kas jäädava või ajutise) lõhestatust ja valu kahvatu-tooniline Hüvastijätt (1969).

Silt edasi algab reljefide ajajärk õnnest Jõesaare loomingus. Reljefsed elamused, I, II ja Katsastroof on vormidest rikas reljefikunst. Pinnad on mürdunud, kändid on teravad ja meeleolu rahutu ning ärev. Aimatavad tugevad elamused, mis kuju on võtnud reljefi vormaks pinnas. 1971.a. reljefides on meelid rahunenud. Kändid on maha "villitud" ja madal ümar reljef on saanud vana paatina tooni.

Motivistik ei ole kunstniku sisseaamalast lahtuv, vaid on objektivne, väljapoole pööratud. Ma ei tea, kas see on juhuslik assotsiatsioon, aga mulle meenutavad selle ajajärku madalad lapidaarsed reljefid itaalia moodsa skulptori Manzù reljefide Püha Peetri kiriku üstelt, kuigi ehk Jõesaare vormikõne on vähem realistlik ja ta reljefismust theedam, kattes kogu neli-nurga pinda.

Lähedane samale reljefistilile on Fuga (1971), kuigi motiiv ise on abstraktssem. Oletati on see üks kaasaaja lõhestunud elutunde väga karkeeristlik reljef. Ülesehitus koosneb äratuntavast realistlikest elementidest (käsi, nägu, talmi, ehituseosi j.m.), ent kogumõju on silski abstraktsioon, mis käesjuhuks kujutab midagi nii raskesti kirjeldatavat kui muusikakultuuri struktuuri. Patineering on pehmetooniline kuld, kas kavatsetud või aja teene, ei tea.

Viimaste aastate looming on aga siravalt kuldne. Kunstnik on peale isiklike elamuste jättnud ka inimlikult suhted ning nähted ja pöördunud looduse poole, kirjeldades aastasägu. Nende reljefide rikkalik vormikõne ja rahutu kontuur on vaataja suhtes kõlalt nõudlikud.

Filmimehed festivalil

Praegu Jugoslaavias toimuvast filmifestivalist võtavad eesti filmimehed N.L. delegatsioonikoosseisus osa eestlased Kaljo Vosa, Rein Maran ja filmilainest Liina Kirt, Ada Lundver ning venelanna Veronika Bobbova, kes on Eesti Kinematograafistide Liidu direktoriks.

Matim kuld ehk rahustaks silma. Monumentaalne töö Tähekoog (1972) sobiks suurepäraselt kuhugi avalikku austuse. Samuti viimasel Stockholmil üldnäitusel nähtud mitmepinnaline Kompositsioon (1968). Väiksema reljefidest nimetaksin Valguses ja varjus samast aastast, mis tundus leidnud olevat oma valguse suhtes nõudliku paigutuse.

Ernst Jõesaar on olnud juba Eestist peale üks meie ekspres-siivsemad skulptoreid, mitmepaigeline, sügav ja nägev. Suur tehniline osavus võimaldab tal oma rikkalikud ideed muuta kõrgetasemeliseks kunstniks. Peale rikka isiksuse on selle taga ka järjekindel ja püsiv töö, mis suurelt osalt on tolmunud leivatöö kõrvalt.

Vaev on kandnud vilja, eesti rahvas on aja jooskul rikastunud ainulaadse kunstniku võrra. Suur kahju on aga sellest, et meil puudub igasugune võimalus laste kunstnikul anda oma teostele lõplik vorm õigest materjaliga.

Sooviksin, et eestlased ka teistest keskustest seda näitust näeksid, sest nilsugune skulptuuri ülevaatenäitus on suursündmuseks meie kunstielus. Veel enam, oleksime ehk võinud ka näit. lätlasi näituse avamisele paluda. Ja kas kunstnik ei soovitud oma töökaaslast rootsi muuseumidest oma loominguga tutvustada, kuigi ta kahjuga ise kohal ei olnud?

Näitus jääb avatuks 24. septembrini.

EEVIEND

Kirikukontsert Göteborgis

GÖTEBORG (EPL) — Göteborgis leiab pühapäeval, 23. sept. aset eesti kontsert-jumalateenistus, millega mälestatakse ühtlasi kodumaalt lahkumise 29-nda aastapäeva. See erakordne kirikumuusikiline sündmus, mille korraldab EELK Göteborgi ja Lääne-Rootsi kogudus, toimub Kristline kirikus ja algab kell 14. Altariteenistuse peab õpetaja Karl Kool. Organistina toimib H. Piirimets.

Kontsert saab toime Norrköpingi EELK segakoori ja solist sopran Helle Aro-Cervini kaastegevusel. Koori juhtab Joh. Aro ja solisti kaastab orrell tema abikaasa muusikadirektor Henrik Cervin.

Norrköpingi koor on praegu ainus suuremakoosseisuline eesti segakoor Rootsis, asutatud paguusaaja algul ja juhitud varem pr. Olli Kase poolt. Kuna koor on tegutsenud koostöö kogudusega, nagu nimestki nähtub, siis on loomulik, et kirikumuusika on tema repertuaaris etendunud nimetatamisväärselt osa.

Sopran Helle Aro-Cervin, Eesti Kultuuri Koonidise laureaat, on oma kirikukontsertidega pälvinud suurt tähelepanu ja saanud tunnustust nii eestlaste kui rootslaste poolt. Seda tähelepanu on taganud tema võrratu hääleinstrument ja ja selle asjatundlik kohandamine just kirikumuusika interpretatsiooniks — koostöös Henrik Cervini orlestaatega.

Seekordse kontserdi kavas on Beethoveni, Händeli ja Mozarti klassilise kirikumuusika kõrval silmapaistvalt ka eesti laulu-loomingut M. Härmalt, H. Piirimetsalt, A. Topmanilt, K. Türrnult, L. Virkhausilt ja H. Truult.

Kahtlemata kujuneb kontsert eeloleval pühapäeval Kristline kirikus tähelepanuvaks kultuursündmuseks. Ja loodetavasti kujuneb ka osavõtt sellest kirikut täitvaks koguduseks. (EPL/Mr).

Sopran Helle Aro-Cervin

TV Fredag

Skol-TV:

0.00-10.10 Switch on! 4. Lågstad.
2.00 Rym och rörelse 1, 4. 3. Lågstad.
2.20-12.40 Hydraulik och pneumatik. Principer och tillämpningar. Gymn.
6.30-16.50 Halvfem. Färg.
7.25 Tapahtumia. Aktuellt magasin för finskspråkiga.
7.55 Meddelanden. h18.00 TV-nytt, äder.

En kväll med och om barn:
8.05 Vem kan cyklar förutan hjul. Färg. Bilder från en cykelresa på Gotland.
8.30 Sveriges magasin. Färg.

19.30 Jag ska säga dej en sak. Färg. Filmen handlar om Lena, 14 år. Hon är en helt vanlig flicka som experimenterar med olika make-up-stilar i badrummet, går på ungdomsgården, blir kär i en kille i pluggat osv. Barbro Myrberg har skrivit manus till filmen, som registrerats av Christer Dahl.
Medv: Lottie Jansson, Gunilla Berg, Sten Hedman, Peter och Malin Björklund, Lars Edström, Barbro Myrberg, Dan Holm, Ulla Karlsson, Brita Billsten, Lennart Lindberg.

21.00 Aktuellt, väder.
21.30 TV-nytt.
21.35 Debatt. Färg. Kring "Jag ska säga dej en sak" om den sociala miljön.
22.05-22.55 Liza med Z. Färg. En non-stop föreställning från Lyceum Theatre i New York med Liza Minnelli — stjärnan från filmen Cabaret.

TELEVISION 2
17.00 Sant och sänt. 4. Om hur man lyfter en bil utan att anstränga sig, hur man knäpper en nöt, hur en köttvarn fungerar och hur man gör reklam. Textat.
17.25 TV-nytt, väder.
17.30 Doldisarna. Färg.

17.35 Fröken Ensam hemma åker gangstol. Färg. 6. Resan till Uttiks-stället vid Fönsterstranden.
Medv: Anna Wallin, Pontus Hultgren, Mathias Liljefors, Inga Dindong, Åke Nygren.

18.00 Vampyr och madonna. Färg. Den norske målaren Edvard Munchs kvinno- och kärleksbilder.
18.30 Spotlight: Paxton — poet och protestman. Färg. "Pax" är latin för "fred" och fred är något Tom Paxton aktivt och ivrigt kämpat för med sina sånger i en följd av år — denne amerikanske poet och protestångare tillhör Vietnamkrigets argaste vedersakare och en av det amerikanska samhällets vassaste kritiker.

19.05 Fiendelinjen. 19. Tro, hopp — och samning.
I rollerna: Elisabeth Alain, Tsiia Chelton, Jean-Gabriel Nordmann, Brigitte Rouan, Louis Velle, Daniel Sarks m fl.

19.20-19.30 Sydnytt.
19.30-19.30 Västnytt.
19.30 Riksblandning.
19.30 Rapport med väder.

20.00 Busskar. Engelsk underhållning med Reg Vervy.
20.25 Öppen kamera Per Wrigstad. (Per Wrigstad) 56. Expressens chefredaktör och ansvarige utgivare sedan 13 år tillbaka. Van att bli attackerad, ständigt försvarsberedd.
20.55 Start 1. Färg. Övningsprogram 2.

21.00 Kriget i Algeriet Första avsnittet av detta franska program behandlar händelserna från upproret 1964 till krisen i maj 1968.
22.20 Kvällsöppet. Gary Engman med gäster.
23.05-23.10 TV-nytt, väder.

Propaganda-film lastele

Tallinnas alustati uue noorsootemalise filmi "Ohtlikud mängud" võtetega.

Uue filmi tegevus toimub Teise maailmasõja päevil Tallinnas. Nagu ajalehtedes avaldatud fotodest uuest filmist ja nagu seda filmi pealkirgi näitab, on selle tegelasteks peamiselt lapsed. Näitlejast teevad kaasa A. Eskola, J. Järvet jt. Uue filmi režiissöökriks ja stsenaristiks on V. Kasper, operaatoriks V. Maask.

Elamute rajoon Öismäele

Kuna Tallinna Mustamäe linnaosa hoonestamine on ettenähtud ulatuses peaaegu täidetud — skäi elab nüüd ligemale 80 000 inimest, siis on alustatud uue elamupiirkonna hoonestamiseks Väike-Öismäele.

Likkuse parendamiseks uue elamupiirkonna ja teiste linnaosade, samuti Mustamäe ja Kopli vahel korraldatakse ümber ka raudteeliiklus. Kolme eeloleva aasta kestel tuleb ehitusele Mustamäe ja Harkus asuvate ettevõtete jaoks haruraudteed Nõmme-Harku. Samuti on asutud eeltoodete reisi ajate transpordi osas Tallinnast Väike-Öismäele ja Peiguranda.

E	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									
11									
12									
13									
14									

Ristsõna 29

Paremale: 1-A rannaelanike elukutsed (mittm) 2-A kodumaa 2-G kuulub paadi juurde 3-A talvine sõdurilist 3-E saab teatud liiki kividega merepinnal "visata" 4-A oli Jeesus 5-A kisk, terav konk- suke 5-E veniv komplekt 6-A tsaari käsk 6-F union 7-A linn Prantsusmaal 7-F peenar, rida 8-A tegeliskult Eesti kommunistide hulgas (nimetatud) 8-C seal asub Eesti Rahvaulikool suvel 8-G lennuliin Rootsi sisemaal 9-A pagari- toode 9-D diftong 9-F teade- teagentuur 9-H "sama lugu" 10-A lähed vana sõjamees 10-E negat- sioon 10-G kaeve 11-A nukk (ingl.k.) 11-E naise nimi 12-A tükk tervikut 12-D firma liik 12-F näisolev 13-A sa 13-E riik Eu- roopas 14-A kingitus 14-D neo- düüm 14-F roe.

Alla: A-1 rahvas teel kirikusse B-1 asetäitja C-1 lahtise taeva all D-1 amritsium E-1 laumäng F-1 vesti (prants.k.) G-1 elevandilõm R. Kiplingi romaani "Dzungi- raamat" H-1 mitte taga I-1 akad. titlil (lüh.) D-3 riik Euroopas F-3 diftong F-4 taparist surmamõis- tetute hukkamiseks H-4 juudi keel E-5 on egoistid G-5 kuulus sild Veneetsias I-5 Ameerika ajakirjanik, kes esimesena koh- tas kuulsat aafrikareisija Li- vingstone'i Aafrikas B-7 Kreeka noormees, kes esimesena kasutas tilbu, et linnu moodi lennata C-8 lilledest vanik D-10 ratsanik G-11 surma läbi üksi jäänud abielu- naine H-11 osetav naine A-12 roll (teatriga seoses) 1-12 saksak. ar- tikkel H-13 indium F-13 noor kasv (om. kaane).

Beekman Mehhikos

Punakirjanik Vladimir Beck- man, juhtiv parteimees ja N. Lõdu ülemnõukogu saadik, saa- bus ülemnõukogu delegatsioon- koosseisus Mehhikosse. Ta on ainus eestlane delegatsioonis.

Beekman on pärast Juhana Smuuli surma olnud juhtiv eesti kirjanikusel ja koos kolleegist abikaasa Aime Beekmani- saanud rohkesti reisida ka lää- nes.

Lahendus 28:

Paremale: 1-A kanapraad 2-A av 2-C IRO 2-F avar 3-A rabarber 3-I A 4-A tuul 4-E ga 4-G sea 5-A USA 5-D taktik 6-A ilmonaad 6-I o 7-A isand 7-F Naan 8-A Pusta 8-F aine 9-A US 9-C oad 9-F edel 10-A Dior 10-E elamu 11-A Enn 11-D Iru 11-G kae 12-A raa 12-D oakov 13-A AMS 13-D kaasik 14-A pala 14-E SS 14-G Kim.

Alla: A-1 kartulipuder B-1 avaus C-1 nibu D-1 aralt E-1 porgand F-1 rabakana G-1 Avesta H-1 aare I-1 draakon C-5 Ama- soonas H-5 idanema B-6 isu D-6 Ontario G-7 Aida E-8 ader I-8 kusk B-9 sinama F-9 elukas G-11 kusk I-11 EV E-12 aas H-12 hii A-13 AP D-13 ka 1-13 km.

Näitlejatar S. Lipp suri

Austraalias Adelaides on 21. juulil surnud omaaegne eesti näitlejatar Susanne Lipp, kes oli abielus Estonia näitleja Sergius Lipuga. Viimane vangistati ve- nelaste poolt 1941 ja jäi jäljetult kadunuks.

Susanne Lipp, neiuina Jakob- son, sündis Tallinnas 1896. a. Tema isa oli vana Estonia puh- kililled okrestri liige ja suri va- rakult. Susanne õppis lasteaed- nikuks ja töötas Venemaal. 1915 tuli ta tagasi Eestisse ja töötas Estonia ooperikoori liikmena. 1920. ta abiellus Sergius Lipuga. Mängis Estonia lavastustes pa- ljudes osades ning tegutses ka etteütlejana. Estoniasse jäi ta tegutsema kuni 1944 mil venelas- te õhurünnak teatrimaja hävitas. Asudes põgenikutele 1944, emigreerus ta lõppeks Austra- liasse, kus elas viimased aastad tütre Laine Palm-Helmi pere- konnas. Ka tütre Laine on tea- trivõrd, ta on esinenud näitlejana, on aga ka tuntud klaveri- kunstnikuna.

Pr. P. Sarepera, end. E. V. esi- ndaja Londonis Ernst Sarepera lesk, sai Buckinghami palees- kute osavõtta kuninglikust aia- peost kui Eesti chargé d'affaire- s'ileks.

TUULI REIJONEN:

Sügissuve ja sügise panoraame Helsingist

Soomes ennustatakse poliitil- selt tormist sügist. Eduskunta (Soome parlamendi) nimetus) kutsuti suvepuhukuselt tööle üks nädal varem. Mitmeid täht- said seadusi on väljatöötamisel, üks tähtsaimast EEC vabaka- handuse kokkulepe, millele kommunistlik erakond järsult vastu tõstas. Meie väliskauba- dus on häiritud.

Välismaiste kaupade sisse- veokitsendus ja kodumaise- toodete toetamine on kaalumisel vastava kaitseseaduse kujul. Maksu-uudendus, põllumajanduse töötajate puhkusekõikumused, ülikoolilõhalduse uuendamine on ka valdusalusteks põletispunk- tideks. Eriti viimane neist on saanud väga vastukälvaid sel- sukohavotte.

Põhikooliküsimus (Rootsi muistri järele) äratab veelgi valdusi. Noor radikaalne haridusminister Ulf Sundqvist on saanud arvustust osaks just selles küsimuses. Põhikool on juba osa- liselt teostatud, kuid alles 1977 astub see jõusse üle kogu Soome. Teine meie haridusminister Marjatta Väänänen, tugev isik- sus, kes kuulub keskerakonna ridadesse, on omakorda saanud tugeva kriitika osaliseks, kuna tema on alandanud kultuuri toetusrahastid mõningalele orga- nisaatsioonidele, m.s. Kirjanike Keskkusele, millise asutuse kohta väidetakse, et see olevat praegu väga vasakpoolne. Ta oskab ometi end kaitsa naislikult, tarmukalt ja asjalikult.

President Kekkonen on 23-d korda olnud külas N. Lõdus, kus tal jälle kord olnud pikad kõnelused pääriminister Kossogõniga. Kok- kusaamine toimus Leningradis, kust mõlemad sõitsid Svetogor- skisse, varem Soomele kuulunud Ennosse. Seal on kerkimas uute tehaste ehitused, milliste põsti- tamisest võtab Soome poolt osa üle 900 töömeh.

Küsimuses on jällegi uus töö- suseettevõtte. Selle kaablipaperi- tehase nurgakivi müüdi ning esimesed mõrdilabiidatäied töis- sind president Kekkonen ja Alek- sei Kossogõni uudistava rahva- hulga ees, kes oli tunnistajaks sellele majandusajaloolele sündmusele.

Sarnal reisiil paigutati uusi majanduslikke ühisaktsioone Nõukogude-Karjalas. Kogu jõudnud Kekkonen jutustas, et kokkusaamine olnud "eriti vil- jakas". Tal tuli rüüta Taani Soome, et võtta vastu Taani ku- ninganna Margaret II küla- skäiku. Ehitatav tehase valmib oletatavasti a. 1975. Ehitustööd teostab Soome masinad tuuakse Austraaliast ja monteeringu on Nõukogude panus.

Helsingi ülikooli loengusaal oli trepikojani täis kuulajaid, kui Kai Laitinen esitas oma väitekir- ja teemal Aino Kallas 1897-1921. See oli esimese osa tema suurest kaksikümne aastat kestnud uurimusest, teine osa on teoksil. Oponendina toimis prof. Väino Kaukonen ja teaduskonna esi- ndajana prof. Johan Vrede. Sisse- juhatuses käsitles Kai Laitinen Soome silla mõistet ja motiivi alates Kreutzwaldist ja Koidulast kuni meie päevini.

Ta konstateeris, et Soome sild eksisteerib, küll mitte luulekuju- telmana, poliitilises lõõksõnana või tühlise pidukõnena vaid selle töö näol, mida on tehtud Soome lahe eri kallaste kultuuride vas- tastikusest tutvustamiseks.

Aino Kallase arenemisaastad kirjanikuks vaadeldi mitme- külgset nii väitekirja kaitsja kui oponendi poole. Kallase lähtelu- sena püüeti 19-nädalajani ro-

mantika. Konstateeriti, et eesti realism erineb tugevasti soome omast. Kõige lõpuks andis opo- nent tunnustuse töö motiveerin- gule.

Kahe eesti kunstniku töid on ol- nud Soomes näitusel. Hvittraski mõisas Helsingi lähedal on olnud välja pandud Vilve Toili graafi- kat ja Kunstnikühingu (Taitei- ljaseura) galleris toimus tallin- lase Lepo Mikko näitus.

Hvittraski mõis on rahvusva- helise kuulsusega arhitekti Ellei Saarineni ateljeemaja. Saarinen suri 1960 Ühendriikides, kuhu oli elama asunud. Ta mälestusnäi- tusele sügissuvel oli palutud ka joonistusi tema Tallinna ehitatud hoonetest. Neld oli lubatud saata, kuid saabus ainult mürdaso. Näitusega oli selle asemel liide- tud Vilve Toili graafika.

Ühendus Eesti kultuurileh- ga on vilgastumas, konstateeriti, kui Lepo Mikko näitus Helsingis avati. On ju Mikko oma koda- maal hinnatud kunstnik. Lõinud aastal sai ta "rahvakunstniku" tiitli. Alates aastast 1964 on ta tegutsenud Eesti riikliku kun- stiakadeemia õpetajana ja maa- likunsti professorina. Ta töid on olnud välja pandud peale Nõu- kogude Lõdu ka läänes, nimelt Kanadas 1967.

Seekordne näitus Soomes oli üsna pülatud, sisaldades vaid 22 tööd, enamjagu maastikud ja valkelud. Inimene ja ma nime- line triptyk-maaling oli peato- seks, millest hõõgus lugupidam- mist maatöö vastu. Värvud on tal enamjagu hallikaspruunid, kompositsioon kindel ja tihed.

Kultuuristundmusi on Soomes kogu suve jooksul olnud rohkesti. Asja Helsingis peetud pidunäda- lad on tasemeil olnud kõrged ja on äratanud huvi lalalt ka välis- maandel. Iga kunstiala on olnud esindatud, küllalisesindajad ka väljastpoolt. Muuseas oli võima- lik näha Poola rahvusteatri moodsat Hamlet-ettekannet, kus peaosas oli noor Daniel Olbrych- ski. Tõlgistusele langes osaks vastukälvaid arvustusi, sest see Hamlet oli rohkem agressiivne kui silani on harjutud nägema, Shakespearilik mõistika oli ka- dunud. Ent võimeline näitleja on ta igal juhul, otse hiligava oma ill- ni.

Augustikuus veedeti Tampere- l viiendat teatrisuue, kuhu oli ko- gunenud nädalaks ajaks üle 20 teatri igalt poolt Soomest, pak- kuma oma parimat. Sarnal ajal oli rahvusvaheline teatrikriitiku- ta kongress teemal "Teater pea- linnast väljaspool". Teater on ju soome rahva suurim kunstihar- rastus, maagi on täis asjaar- mastajate lavasid. Kongressist

osavõtjad imestasid publiku suurt huvi, nende meelest oli pub- lik ideaalselt ergas. Ent selleva- stu spetsiaalnõukogu, kes arvas- tas ettekanded, karm näiden- valiku suhtes. Nii näiteks kuulus belgia teatrikriitik Armand Del- campe mõistis rahvatõkide koguni hukka, ehkki need kõik olid saan- nud värskendava modernisee- rimise osaliseks. Kalevala-ette- kanne, meie meelest eriti mood- ne, otse hurmavgi uuest vaate- kohast lähtutuna, põhjapoolse Oulu teatri poolt hästi esitatuna, oli hindekomisjoni meelest "rahvusromantikat õhutatav" — mida see tõepoolest küll ei olnud. Samal arvamisel oli nõukogu esimees, göteborglasest teatrikri- itik Ake Perlmström. Nõukogu ei olnud vähemalgi määral tajunud meie rahvuslikku eripära. Teistiti oli paar aastat tagasi, kui Buda- pesti teatriter esitas oma poolse dramatiseeringu meie Kaleva- last. See oli hõrk, läbinisti kum- stigärane ja modernistlikult-mu- toloogiat mõistev.

Helsingi päevaleht Uusi Suomi on avaldanud mag Rajamäe ar- tikli eesti pagulaskoolidest esi- nuslikult palgutatuna.

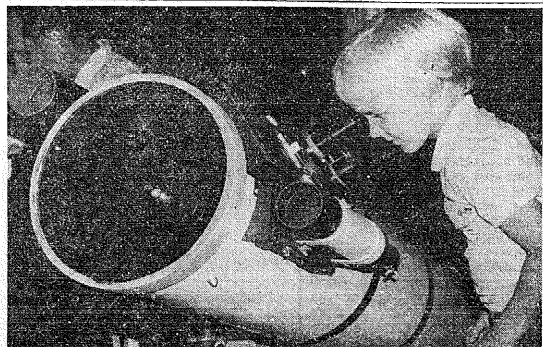
Teatmeteose viies osa okup. Eestist

Suure hiline misega ilmus Tal- linnas Eesti Nõukogude Entsük- lopeedia järjekordne, 5. viios osa. Kõlde algab artikliga "Maaparandus" ja lõpeb kirjutu- sega kirjanikust Pairov Sulai- movist.

Kuna uues entsüklopeedia kõi- tes esineb ka "P" täht, siis peaks sellest selgema ka president Konstantin Pätsi saatus, vähe- malt ta eluloolises osas, millal ta suri. Eelmise entsüklopeedia veergudel selgus sõjavägede ülemjuhataja kindral J. Laido- neri surmaaeg — 1963. aasta, mitte aga surma koht.

Uus eestikeelne entsüklopee- dia, mida on nimetatud "kom- munistlikuks propaganda-ent- süklopeediaks" on muide kätte- saadav ka Rootsis. Viienda kõi- te Rootsi saaduses peaks eelpool märgitud fakt Pätsi kohta lae- mäl teatavaks saama.

Oskar Fuhrn, Toronto Peeteri koguduse hingekarjane, lendas koos abikaasaga Pühale Maale. Reisi kinkis tal e kogudus 60-a. sünnipäeva puhul.

Hästi põnevaks vahelduseks oli USA eesti skautidele ja hundudele Lakewoods laagrisse üles pandud teleskoop taevavalituse vaata- miseks. Pildil Indrek Lusik San Francisco "taevast vaatamas".

Sotsid...

Algus lk. 1
skp ja KFML (r) kokku
0,6 protsenti.

Riigipäeva osas ei
mängi nimetatud pisi-
parteid mingit loll, kuna
nad ei ületanud man-
daadi saamiseks vaja-
likku 4-4-protsendi ree-
glit.

Tuleb aga juurde lisa-
da, et nende ridade kir-
jutamisel pole kokku ar-
vestatud postiasutustes
äraantud hääli. Neid on
tänavu tublisti rohkem
kui 1970. Ekspertid aga
margivad, et postihääled
vaevast muudavad riigi-
päeva koosseisu.

Osaiõtt valimistest oli
rekordiline, arvestuste
kohaselt käisid valimis-
kastide juures 90-91
protsenti hääleõigusli-
kest. (JA).

Vaikselt uinus raske haiguse
järele meie armas

Vello

Sünd. 7.2.1928 Narvas
Surn. 16.9.1973 Borås

RUTH LAAS
lastega

ÖDE ALLI
pojaga

Meie armas vilistlane

Leho Eenra

Sünd. 1.1.1902 Eestis
Surn. 5.7.1973 USA-s

Sügavas leinas

KORP! FRATERINITAS
ESTICA

ROOTSI KOONDIS

Meie armas vilistlane

Juhan Pirn

Sünd. 1.12.1895 Eestis
Surn. 7.8.1973 USA-s

Sügavas leinas

KORP! FRATERINITAS
ESTICA

ROOTSI KOONDIS

JATKUV VAIDLUS

On kujunenud kombeks, et kui
Ida ja Lääne vahelises suhtle-
mises on oodata mõned poliitilist
sündmusi, siis puhkeb ennaku-
Vene-Hiina vaidlus vanade väl-
datavate tülidest ümber.
Nüüd seisab teatavasti ees Euro-
opa juuleleku ja koostöö kon-
vorental teise voozu istung Gen-
fis, mis on Moskvaale andnud põ-
hjust propagandavale turmutule
uue valangu suunamiseks Pek-
kingile.

Augusti viimasel pühapäeval
avaldas Nõukogude parteileht
Pravda ebatavaliselt pika artikli,

Huumor

Juula oli oma vanapoisist sõbra
Laasi suut austa ja loots...
Kui Laas haigestus ja suri, oli
Juula lohutamatu ja rääkis rää-
k sõbratartile pikalt kui õilis ja
aus inimene olnud tema sõber
Laas. Lõpuks liias ta: "Laas oli
ka uslik, kindlasti sai ta taevase-
se". Sõbratart müriselt: "Kui
kahu siis ei näe sa teda enam
kunagi..."

Härja Mahlapuu peseb tavalise
kombe järgi peale õhtusööki
kõõgis toidunõusid, proua lamab
mugavalt diivanil ja loeb õhtu-
lehte. Telefon heliseb. Proua tõt-
ab telefoni juurde ja pea vastab
ta järgmiselt: "Jah, härja Mah-
lapuu on kodus. Palun oodake,
ma kutsun kohe ta on oma töö-
toas..."

Shotlane toob kirja postkon-
torisse. Kiri on raske ja täis pa-
lavat armastust pruudile. Amet-
nik kaalub kirja üle ja sõnab:
"Teie olete kirja frankieerinud
ärilaperite tarbimise, tavalise
kirja taril on aga 3 penni kal-
lim". Shotlane: "Aga see on ju
äriline kiri. Ma kirjutan siin ri-
kale lerele ja soovin temaga
terna kaasavara pärast abielu-
da..."

Georg Kotka
75-aastane

Stockholmis tähistas 14. sep-
tembril oma 75-aastast sünni-
päeva diplominsener Georg
Kotka.

Dr. Praavo Sepri, kes viimasel
kaks aastat töötas Inglismaal,
Queen Mary nimelises kolledzhis
Londoni ülikooli juures, siirdus
nüüd tagasi USA-see, kus ta
alustab uurimistööd Kalifornia
ülikooli juures tehniliste teaduste
alal.

Rudolf Kiviranna, EELK as-
sessor ja praost, saabus Euroo-
past, kus ta veetis suve, tagasi
New Yorgi ja alustas tööd oma
koguduses. Tema äraoleku ajal
teenis kogudust praost Aleksan-
der Hinnu.

Melda ja Leo Pärj Fort Wort-
hist USA-st saabusid Portugall,
kust nad alustavad automatu
Iberia poolsaarel ja Marokos.

Jaak Riismandel, ajaloodoktor
ja end. Marylandi ülikooli õppe-
jõud, on kutsutud professoriks
New Yorgi osariigi ülikooli
Potomac kolledzhisse Lõuna-
Ameerika ja USA ajaloo alal.

Harald Perten, teraviljakee-
mi rahvusvahelise tootluspro-
bleemide organisatsioonile ekspert
Dakarist, Senegallist, saabus puh-
kusele oma perekonna juurde
Stockholmi.

Erik Hoppe, Kanada televi-
siooni ja raadioringhäälingu CBC
hellsinener, viibis Stockholmis
CBC reporterite gruppiga, milline
valmistab TV-filmi vanadest
Skandinaavia laevadest. Filmi
"Vasat" Djurgårdenis. Grupp
sõitis edasi Taani, kus m.h. fil-
mitakse Jyllandis viikinglaeva.
Erik Hoppe on teeninud 15 aastat
CBC juures.

milles Puna-Hiinal süüdistat-
akse terves reas välispoliitilistes
eksistumustes ja kuritegudes. Hiina
seisvatu vastu pingelangeamisele
ja relvastusvõidujooksu lõpetam-
misele, tehes samal ajal tohutuid
pingutusi oma tuumarelvade
arendamiseks.

Hiina õhtuvast pisemaid ja
keskmisi maid konfliktit USA ja
N. Liiduga kui supervõimudega,
kes tahavad maailma valitsemist
omavahel jagada. Hiina tahtvat
mängida "kolmanda maailma
juhi rolli" ja olevat seepärast
ennast lahti ütelnud kuuluvusest
sotsialistlikulele.

Taotledes tihedat koostööd
reaktsiooniliste imperialistlike
jõududega maailmas olevat Hiina
pidanud vajalikuks tembel-
dada "maailma esimest sotsia-
listlikku riiki N. Liitu" oma
vaenlaseks number üks. Nõuko-
gude Liit omalt poolt polevat va-
himatki süüdi selles, et Moskva-
Pekingi vahelkond on kujunenud
mitisuguseks nagu see on.

Peking omalt poolt ei jäänud
vastust võlgu. Samal augusti
viimasel pühapäeval, mil Pravda
artikkel ilmus, avaldas hiina
ametlik teadetebüroo Uus Hiina
ülevaate, milles Kremli juht-
konda süüdistati "ajaloo rüüs-
kavas võitluses ja vassimises
sooviga pöörata peapeale vanade
tsaaride kuritegusid ja õigustada
oma tsarsaaliimperialistlikku
agressioonipoliitikat".

Uus Hiina rajas oma artikli
mitte Nõukogude parteilehe
Pravda värsele avaldusele, vaid
vene entsüklopeedilistele and-
metele. Sellest hoolimata on lga-
tahes silmatorkav, et Moskva-
Pekingi vaidlus puhkes uue hoo-
lega just ühel ja samal päeval.
Kas ajaline kokkumine oli kuus-
lik või mitte, pole muldugi kindel.

Jatkuvale vaidlusele heidab
mõnevõrra paremat vaigust hiina
valitsusjuhi Tshu En-lai
aruanne kümnenda parteikon-
gressi lõppistungil 24. augustil.
Tshu En-lai seletas, et hiina-vene
kontrovers põhimõtetelises kü-
simustes ei tohiks isendada oma
taktistuseks suhte normalisee-
rimisel Hiina ja N. Liidu vahel,
nimelt rahuliku koeksistentsi
tingumuste kohaselt.

Hiina-Vene piirküsimust peaks
olema võimalik lahendada asja-
like läbirääkimiste teel, mis on
vaba igasugustest ähvardustest.
Head eeldust selleks pakkus suu-
line kokkulepe nõukogude valit-
susjuhi Kossõginiga 1969 Pekingi
lennuväljal. Aga sest saadik pole
tegelikult juhtunud midagi, kuna
Kremli juhtkond on ajanud ob-
struktsioonipoliitikat.

Kuningas...

Algus lk. 1
grammid, misjärele
saadeti mälestuspro-
gramme ja vaikselt
muusikat.

Gustaf Adolfi pörm
viidi autokorteezhis
Helsingborgist Stock-
holmi. S ark paigutati
lossikirikusse, kus võib
ka üldsus mööda defi-
leerida. Matusealitus
leiab aset teisipäeval,
25. septembril Storkyr-
kas, muldasängitamine
kuninglikul matuse-
paigal Haga lossipar-
gis. (JA).

Tshu En-lai arvas, et Nõuko-
gude juhtkond on tähtsust
Hiinaga kasutanud oma huvide
moondamiseks Euroopas. Tem-
beldades Hiinat näiliselt oma
peavaenlaseks on Moskva loot-
nud Lääne vastavalt suuremaid
järeleandmisi Euroopas.

Et tähtsust Hiinaga kõigus
hoida on nõukogude võimukand-
jad 1967. aastast peale pöödnud
õhutada hiina juhtkonna küh-
tamist, toetades esmalt president
Liu Shao-tshi tegevust ja hiljem
kaitseministri Lin Piao reetur-
likku võimuhaaramise katset.
Kui see ebaõnnestus, siis põgenes
Lin Piao 1971 septembriks lennu-
kiga põhja suunas, kuid hukkus
lennuõnnetusel Mongoolia rahva-
vabariigis.

Tshu En-lai lõpetas oma
aruanne ülesküttega Nõukogude
juhtkonnale näidata head taht.
"Kui te olete nii huvitatud pine-
vuse vähendamise eest maailmas,
miks ei tee te siis midagi selle

heaks ühel või teisel viisil, näi-
teks tõmmates tagasi oma rel-
vastatud jõud Tsheshoslovaki-
ast või Mongoolia rahvavaba-
riigist ja andes Jaapanile tagasi
teema neli põhjapoolset saarti",
rõhutas Tshu En-lai.

Nende sõnadega kriipsutas ta
uuesti alla, et kuna N. Liit ei tee
midagi pinevuse vähendamiseks
Aasias, siis on ka Moskva-Pe-
kingi jatkuvaid vaidlusi kõlgs-
hoidmine Nõukogude juhtkonnale
eeskätt abinõuks, et moondada
oma eesmärgi Euroopas. A.K.

Uus...

Algus lk. 1

metiks. Kuid talle püüti
anda ka rahvalik ja
demokraatlik kasvatus,
mistõttu kroonprints
õppis tavalise koolipoi-
sina Bromi erakoolis ja
hiljem Sigtuna humani-
taargümnaasiumis.

Ta õppis kaks se-
mestrit Uppsala ülikoo-
lis, siirdus eejärele sõ-
javäkke, saavutades
ohvitserikraadi nii me-
reväes, jalaväes ja õhu-
jõududes. Formaalselt
on ju kuningas riigi
kaitsejõudude ülemju-
hataja.

Hiljem järgnesid
stuumiumid, õieti tut-
vunemised tsiviilsektori-
s, näiteks riigipäeval,
administratsioonis,
tööstustes jne. Teda
valmistati põhjalikult
ette ka avalikeks esi-
nemisteks.

Selles osas äratas
suurimat tähelepanu
möödunud aastane No-
beliauhindade väljaja-
gamine, millist ülesan-
net Carl Gustaf täitis
briljantselt. Tavaliselt
on seda teinud kuningas
Gustaf Adolf, kuid mullu
takistas teda raskeku-
juline gripp.

Carl Gustafi kohta
margitakse üldiselt, et
ta on soliidse käitumi-
sega, omab suurt va-
stutustunnet ja on sun-
dimatult väarikas.

See annab häid lootu-
si, et ka uus kuningas
kujuneb rahva hulgas
populaarseks. Kroon-
printsina ta seda juba
oli, kuigi tema senist
tegevust mõistagi täiel
määril varjutas kun-
ingas Gustaf Adolfi
tohtu presizh ja popu-
laarsus. (JA).

Kohalik elu

GÖTEBORG

Lõikuspidu

Göteborgi Põllumeeste Kogu
traditsiooniline lõikuspidu pee-
takse laupäeval, 29. sept. Munc
kebäcksgatani pidurumides al-
gusega kl. 18.

Lõikuspidu algab palvusega,
millele järgneb aktuseosa GP
Kogu 20-nda aastapäeva tähis-
tamiseks, kus pidukõne peab jur.
kand. Jüri Poska.

Aktusele järgneb rikkalik õhtu-
sööök, mille kestel lõbusaid et-
tekandeid. Tants.

Osavõttus eelregistreerimine
on tingimata vajalik. Seda saab
teha telefoniteel 46 46 12 (Ai-
bast), 23 27 21 (Uukareda),
46 35 64 (Söster), 51 96 23 (Mär-
tin) kuni 26. sept. õhtuni.

Kõik liikmed ja külalised ligi-
dalt ja kaugealt on teretunud.

HELSINGBORG

Referatõhtu

Helsingborgi Naisring korral-
dab referatõhtu pühapäeval, 23.
sept. kell 15.00 KFUM-i ruumi-
des, S. Kyrkogatan 24, Helsing-
borgis. Teema: Eesti noorte te-
gevus Rootsis. Referent: Vabaa-
ja pedagoog Ivi Erendi.

STOCKHOLM

Moedemonstratsioon

Esinduse Naisring korraldab
pühapäeval, 14. oktoobril kell
13.00 Eesti Majas moedemon-
stratsiooni koos muusikaliste et-
tekanetega. Sissepääs kr. 15.-
Piletid saadaval Esinduses Meeri
Mambergilt, Sandhamngatan 1,
tel. 67 70 53 või Eesti Majas Irina
Augli.

STOCKHOLM

Ettekanne Teaduslikus Seltsis

Eesti Teaduslik Selts Rootsis
korraldab neljapäeval 27. sep-
tembril 1973 Eesti Komitee ruu-
mides, Wallingatan 34 ettekan-
koosoleku. Kõneleb fil. kand.
Kristjan Meikop teemal "Mõtte-
väljenduslike erinevusi keeltes".
Koosoleku algus kell 17.30. Kõik
ettekanded huvitatud on teretu-
nud.

Külastage
BESTI MAYA
WALLING 34-I

ÖIENDUS

Eelmises EPL numbris juht-
vus viga Stockholmis Eesti Maja
telefonnumbriga, s.t. majava-
nema telefoniga, mis oli ära
toodud E. Maja vinjetil all. Õige
number peab olema 11 47 77.

Kirjaniku
pension
Underile

Rootsi Författarfondi
juhatus on määranud
eesti suurimale naisluu-
letajale Marie Underile
ja tema poeedist abikaasa-
le Artur Adsonile rootsi
kirjanikupensionid arba-
tes 1. juulist.

Kahjuks tulevad pensionid
alles nüüd, kus poeedipaar on
kõrgesse ikka jõudnud - Marie
Under tähistas oma 90-nda
sünnipäeva. Pension kerdis
päevakorda ühenduses juube-
liks määratud kingitusega.

Male Louise ja Vello Kivisalu
südis tütar.

Nyhet!

Även hushåll utan barn kan få bidrag till hyran.

Gäller från 1 januari i kommuner som
infört dessa bidrag. Ansök redan nu!

Det här är en viktig nyhet för många ensam-
stående och många makar/samboende utan
barn som har låga inkomster och höga hyror.

**Tjänade du högst 2 600 kr i månaden
förra året?**

Du kanske kan få bidrag. Kanske du till och
med tjänade mer än ca 2 600 kr men din in-
komst har blivit betydligt lägre i år? Inkomst-
en räknar din kommun ut.

Hyran måste vara minst 325 kr i månaden
för ensamstående och minst 425 kr i måna-
den för makar/samboende. (Gäller hel lägen-
het, eget hus, bostadsrätt, andelsrätt etc.)

För att få bidraget bör du vara minst 20 år
men inte folkpensionär.

Skaffa informationsbladet!

Din kommun har ett informationsblad som
visar vilka inkomst- och hyresgränser som
gäller.

Tag reda på din hemkommuns adress eller
telefonnummer. Ring eller skriv sedan till av-
delningen för bostadstillägg och begär infor-
mationsbladet och blanketten.

Skicka in blanketten snarast.

När du har fyllt i alla
uppgifter som behövs i
blanketten är det bara
att skicka in den till din
kommun — märk
kuvertet "Bostads-
tillägg"

Annonser publicerad av Bostadsstyrelsen

Saksamaa eesti laste suvikodu kasvandikud ja kastajad Bad Zwischenahnis. Osa noori puuduvad pildilt.

Saksamaa suvikodust

Saksamaa Eestlaste Kesko-
mittee korraldas tänavu juba 19-
ndast aastast eesti laste suvikodu,
mis seekord leidis aset Põhja-
Saksamaal viimastel aastatel
suvituskohaks väljaarendatud
Bad Zwischenahnis. See koht ei
ole eestlastele võõras, kuna seal
on ka varemadel aastatel mitmel
korral laste suvikodud aset leid-
nud. Noori meelitab siia suple-
miseks ideaalne suur järv, mis
kannab koguni Bad Zwischenahni
mere nime ja mis tuleb välja otse
maja lähedusse, kus noored kolm
nädalat elavad. Seekord olid su-
vikodus 30 last ja seekord.

Rohkem ei olnud võimalik va-
stu võtta, sest toetused suveko-
dus on meie abistamisorgani-
satsioonide ja Saksa Lõduva-
litsusest jäänud aastate jooksul
väheseks ning ka selle arvu osa-
võtjate juures tuleb Keskkomi-
teele ümargiselt üks kolmandik
suvikodu kuludest tasuda oma
piratud summadest. Suvikodust
osavõtjate hulgas oli ka kaks
Türgi eestlast last.

Suvikodu algas 27. juulil ja
lõppes 18. augustil ning selle ju-
hatajaks oli suvikodude
kauaaegne juhataja Keskkomi-
tee sekretär Jaan Lepik ning

õpetajateks-kasvatajateks sa-
muti kauaaegsed suvikodus
kaasalööjad Pärja Inari ja Lelda
Kingsep (Hamburg), Raimond
Ots (Hannover) ja Rootsis, Gö-
teborgist Maritta Idavain. Nii
suvikodu ava- kui lõpuaktusel
pidas valmuilku palvuse õpetaja
dr. E. Kägi.

Tegevus suvikodus algas iga
päev kell 8 hommikul lipu heis-
kamise, lipulaulu ja hommikuse
palvusega ning see lõppes õhtul
kell 20 jälle lipu langetamise ja
õhtupalvusega.

Kuna suvikodu ajal vallitsesid
väga kuumad päikesepaistelised
ilmad, siis viibiti päevast suurem
osa väljas vabas looduses, kus
tehti jalutuskäike ja otsiti kara-
stust vees. Suvikodu lõpul olid
noored saanud rohkelt kosutust
järvevees ja päikeselt, kusjuures
loomulikult ei unustatud ka val-
mutult laulutundide ja teiste
õppetundide näol.

Nagu igal aastal suvikodus, nii
korraldati ka tänavu deklamati-

ooni võistlus, millest võitis osa
19 noort. Siin tuli võitjaks Aare
Bünger (Hamburg), kes sai rän-
daühinnana üheks aastaks
Fika Hermannil lipuluse koos
lipuga ja aukirja. Paremuse jär-
jekorras said preemiat Laine
Vainumäe (Oldenburg), Bettina
Philipp (Gelsenburg) ja Ursula
Tiimus (Nürnberg).

Suvikodu lõpuaktusel andis
suvikodu juhataja kohtadele
tulnule kätte preemiat ja aval-
das tänu kõigile, kes majandus-
likult kaasa aidanud suvikodu
korraldamisel. Kirjalikult oli
tervituse saanud mele esindaja
Bonnis E. Reisenberg. Piduileku
aktust kaunistas lastekoor mitme
lauluga ja samuti kohalviibinud
Vilma Brinkmann ühe lauluga.
Aktus lõppes hümniga.

Ja juba järgmise päeva vara-
hommikul algas noorte sõit ta-
gasi oma kodukohtadesse lalali
üle Saksamaa, võttes kaasa ilu-
said mälestusi.

Sõjajõud sundisid lahkuma Tshiili marksist-presidendi

Tshiili presidendi Salvador Al-
lende marksistlik valitsus kuku-
tati teisipäeva õhtul riigi kaits-
jõudude poolt, kusjuures algata-
jaks oli Valparaisos palknev
laevastik. Pärast seda kui õhujõud
olid rünnanud presidendi paleed
Santiago, toimus alistumine ja
Allende sai sarma.

Sõjaväelaste poolt väljastatud
kommünikees märgitakse, et
nende kätes on Tshiili provisor-
ne valitsus ja et esmaseks
nõudmiseks on, et Allende ameti-
likult lahkub või esitab lahkumi-
sepalve.

Samuti kinnitati, et Tshiili töö-
lised vabalt võivad arvustada
sellega, et nad võivad säilitada
oma "sotsiaalselt ja ametühin-
gulist võitu". Sõjaväelased aga
astusid vahele selleks, et riiki
päästa täielikust majanduslikust
ja poliitilisest kaosist.

Salvador Allende on huvitav
seetõttu, et ta oli esimene de-
mokraatlikult valitud marksistlik
riigijuhit maailmas, tulles võim-
ule 1970.

Tookordsetel valimistel sai Al-
lende tuge omaenda sotsiaalseli-
kult parteilt, kuid ka kommuni-
stidelt, radikaalidelt ja mitmesu-
gustelt pisiparteidelt.

Saades Tshiili 34-ndaks presi-
dendiks lubas Allende ratsiona-
liseerida riigi tähtsaimad loodu-
svaad, näited vase-, raua- ja
nitraadikaevandused ja tehased.
Samuti pangad ja monopollette-

võttes, millistest paljud on vä-
lismaalaste kätes.

Kuid Allende riigistas ette-
vaatlikult ja kasutas osavalt ära
põhiseaduses esinevaid ja
peaaegu unustatud paragrahve
sotsialismi läbiviimiseks.

Viimasel ajal aga ilmesid
Tshiilis üha rängemad vastolud
mitmesuguste poliitiliste rühmi-
tuste vahel. Näiteks puhkes
transport-autode omanike
suurstreik, mis täielikult halv-
as kogu riigi liikluskorviku, raske-
das tarbekapade distributsiooni
jne.

Paljud poliitilised vaatelejad
määrivad, et Allende tegelikult
omas vaid piratud poliitilist
võimu. Parempoolsed erakonnad
aga valitsesid täielikult majandus-
likul ja juriidilises sektoris.

Nii võis ka oletada, et Allende
vastased lihtsalt saboteerisid
sotsialiseerimiskatsed, sulgedes
tehaseid, saboteerides põlluma-
jandust ja üldiselt püüdes teki-
tada segadust. Eesmärgiga
sundida Allendit lahkuma. Mul-
dugi esines ka presidendivastast
propagandat, milles alati tooni-
tati, et Allende kui marksist sei-
sab otseselt N. Liidu mõjuvõimu
all.

Kuid Allende viis kolme aasta
kestel läbi ka rohkesti hädaväja-
likke reforme, parandas töolis-
klassi olukorda ja vähendas
maaomanik ühnsagi feodaalset
võimu.